

physical rehabilitation of young children with spastic forms of paresis, correction of which in both global and discrete time aspects should begin with the harmonization (normalization) of the original muscle tone, both in spastic muscle groups and in their antagonists, which is the essence of the principle of "tonic harmonization". The prospects of research are considered in this scientific and practical direction.

Key words: *muscle tone, spasticity, tonic harmonization, children of early age.*

УДК 374.091(091): [94+908]

Ірина Пархоменко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0001-6221-9196

DOI 10.24139/2312-5993/2018.02/035-044

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У процесі дослідження історико-краєзнавчої роботи в системі позашкільної освіти важливу роль відіграє її теоретичне осмислення та використання історико-педагогічного досвіду. У цьому контексті важливе значення має аналіз наукового знання щодо історико-краєзнавчої роботи, тлумаченням його теоретичного та практичного значення. У статті детально проаналізовано теоретичні засади історико-краєзнавчої роботи в системі позашкільної освіти кінця ХХ – початку ХХІ століття. Також окреслено понятійний аспект трактування термінів «історичне краєзнавство», «позашкільна освіта», «історико-краєзнавча робота» та «туристсько-краєзнавча робота».

Ключові слова: *теоретичні засади, позашкільна освіта, система позашкільної освіти, заклади позашкільної освіти, історико-краєзнавча робота, історичне краєзнавство, туристсько-краєзнавча робота.*

Постановка проблеми. Важливою передумовою у вивченні еволюції історико-краєзнавчої роботи в системі позашкільної освіти є дослідження її теоретичних засад. Цей процес визначається аналізом наукового знання щодо історико-краєзнавчої роботи, тлумаченням його теоретичного та практичного значення.

З'ясування базового понятійного апарату є першочерговим елементом дослідження, науково-теоретичним підґрунтям якого є історіографічний аналіз окресленої наукової проблеми.

Слід зауважити, що існують певні суперечності, пов'язані з міждисциплінарним характером тематики дослідження. Дискусійними є трактування підходів щодо визначення таких багатовекторних термінів, як «позашкільна освіта», «історичне краєзнавство» та понять, що є від них похідними: «туристсько-краєзнавча робота», «історико-краєзнавча робота» тощо.

Метою статті є дослідження та аналіз різних концепцій щодо трактування педагогами та вченими термінів «історичне краєзнавство» та «позашкільна освіта» в науково-педагогічній та історичній літературі.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення наукових джерел.

Виклад основного матеріалу. У педагогічній думці початку ХХ століття термін «історичне краєзнавство» отримав статус невід'ємної складової закладів освіти та теоретичне обґрунтування основоположних елементів цієї системи. Початки вивчення історичного краєзнавства як педагогічного компоненту роботи з дітьми закладені у працях К. Ушинського, І. Франка, І. Стешенка, Є. Звягінцева, С. Русової та інших.

Недостатня увага з боку науковців та педагогів до проблеми теоретичного обґрунтування термінів «історико-краєзнавча робота» та «історичне краєзнавство» в радянський період вплинула на її одностороннє висвітлення в науково-педагогічній та історичній літературі. Більшість радянських педагогів до визначення цих понять вводили ідеологічно забарвлені тези та орієнтири, що унеможливило об'єктивне наукове дослідження цієї проблеми.

У подальший історичний період спостерігаємо нові віяння в теоретико-методологічних засадах історико-краєзнавчої роботи у 20-х роках ХХ століття. Перш за все, це нова партійно-державна політика у сфері освіти. Система освіти поділяється на взаємозалежні складові: навчальну, позанавчальну та позашкільну діяльність.

Саме у 20-х роках краєзнавство включається до системного педагогічного процесу, і доцільним буде аналізувати його не лише як самодостатню педагогічну систему, але і як один із компонентів позашкільної освіти.

Гоніннями та репресіями характеризуються 30-ті роки ХХ століття. Тодішня тоталітарна система відкинула на задвірки педагогічної науки краєзнавство як таке, що пропагувало демократичні цінності та історичний спадок в освіті.

Наприкінці 50-х років ХХ століття після прийняття закону «Про зміцнення зв'язку школи з життям та про дальший розвиток системи народної освіти в СРСР» відбувається переформатування «школи навчання», для якої був характерний формалізм, у школу «живих знань», активного пошуку. Нові можливості для розвитку отримала й історико-краєзнавча робота.

Слід зауважити, що радянська шкільна та позашкільна освіта були двома сформованими системами, що мали спільні риси та принципові відмінності і, водночас, знаходилися в єдиній площині освітнього процесу, а отже були взаємопов'язаними та взаємозалежними.

У роки УРСР проблемі краєзнавчої роботи в закладах освіти та її теоретичному обґрунтуванню присвячені праці В. Ашуркова, Д. Кацюби, Г. Матюшина, Н. Дайрі, Д. Лихачова та інших.

Досить багатою радянська педагогічна думка є на визначення та теоретичне обґрунтування суміжного з історичним краєзнавство географічного краєзнавства. Цій проблематиці присвячені наукові роботи М. Костриці, І. Матрусова, К. Строева, П. Іванова, О. Остапчука та інших. Цей географічний ухил пояснюється небажанням системи допускати дітей та педагогів до дослідження та вивчення історичних подій минулого.

Українська педагогічна наука виходить на якісно новий рівень у визначенні досліджуваних понять. Серед учених, до робіт яких звертаємося з метою вивчення окресленої проблеми, слід назвати П. Тронька, Я. Верменича, Я. Серкіза, В. Голубка, С. Качараба, А. Середяка, М. Крачила, В. В. Обозного, М. Косила, О. Биковську, Г. Пустовіта.

У цій розвідці ми пропонуємо детально зупинимося на теоретичному обґрунтуванні історико-краєзнавчої роботи в системі позашкільної освіти кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо доцільним першочергово структурувати поняття «історичне краєзнавство» та «історико-краєзнавча робота», означити їх окремі частини й визначити зміст цих взаємозалежних компонентів.

Терміни «історико-краєзнавча робота» та «історичне краєзнавство» у науково-теоретичній та освітньо-виховній практиці вважаються досить близькими за змістом. Отже, вважаємо доцільним термін «історико-краєзнавча робота» розглядати як форму навчально-виховної роботи закладів позашкільної освіти, а термін «історичне краєзнавство» - як предмет такої роботи з дітьми, частину історичної науки.

Важливою особливістю історико-краєзнавчої роботи є її емоційність та персональна включеність суб'єкта дослідження. Серед усіх підсистем історичної науки така робота є найближчою і найзрозумілішою для людини та її безпосереднього оточення. Вона є першоосновою збереження й поширення історичного досвіду, який акумулювався минулими поколіннями. Тобто, історико-краєзнавча робота – середовище і пізнання, і виховання.

До питання роз'яснення поняття «історико-краєзнавча робота» та «історичне краєзнавство» зверталися історики та географи, які опікувалися проблемами краєзнавства. Для прикладу, у своїй монографії «Теоретико-методологічні проблеми історичної регіоналістики в Україні» Я. Верменич наголошує на значних можливостях краєзнавства щодо «заглиблення в конкретні пласти минулого». Водночас дослідниця подає детальний опис співвідношення історико-регіональних та краєзнавчих досліджень, аналізує їх предмети і завдання [2].

На думку Я. Верменич, історичне краєзнавство має низку переваг по відношенню до інших форм дослідження. У першу чергу, це конкретна локалізація об'єкта дослідження й наближеність до суб'єкта історичного процесу – особистості.

Власне на навчально-виховних функціях краєзнавства у своїх працях робив особливий акцент теоретик і практик краєзнавчого руху П. Т. Тронько. Академік відзначав, що краєзнавство покликане зберігати історичний досвід минулого в матеріальній та духовній площині життєдіяльності людини та стати «своєрідним містком, що з'єднає покоління минулі з поколіннями сучасними і прийдешніми» [16, с. 5].

На початку формування власне української педагогічної теорії першою спробою ввести поняття «історико-краєзнавча робота» в наукову площину зроблено Я. Серкізом у навчально-методичному посібнику «Історичне краєзнавство». Автор зазначав, що у визначенні предмету та семантики цих термінів не існує єдиної думки. Педагог до традиційних визначень історичного краєзнавства додає нові акценти і пояснює його як «засіб навчання й виховання національно свідомих громадян» [15].

У навчальному посібнику «Історичне краєзнавство» (В. Голубко, С. Качараба, А. Середяк) вчені зазначають, що історичне краєзнавство «підтримує суспільний інтерес до історії не лише в місцевому соціокультурному середовищі, але й на всіх рівнях освіти, засобами музейництва, туризму тощо...» [3, с. 8].

Сучасні дослідники краєзнавства М. П. Крачило та В. В. Обозний відзначають, що історичне краєзнавство є складовою наукових дисциплін, різних за змістом і методами дослідження, але причетних у своїй сукупності до наукового і всебічного пізнання історії конкретної місцевості [3].

Все ж і сучасні дослідники не мають єдності у тлумаченні поняття «історичне краєзнавство». Це і метод навчання та виховання, і дидактичний прийом, і спосіб дослідження, і науковий чи громадський рух... А за ствердженням М. Ю. Костиці – це «суперечливий комплекс дисциплін».[9, с. 7].

Важливим для розуміння етимології є аналіз словників та довідників. Для прикладу, в «Українському педагогічному словнику» серед інших завдань краєзнавства оремо акцентується на його історичній складовій, а сам термін пояснюється як «освітньо-виховна робота, яка полягає в усебічному вивченні на уроках і в позакласній роботі частини країни (області, району, міста, села тощо)» [4, с. 179].

Для нашого дослідження важливим є трактування «краєзнавства» саме В. Обозним, оскільки дослідник дає визначення цього поняття, розглядаючи його виключно в освітній площині: «краєзнавство – це унікальне суспільне явище, в основі якого знаходиться безперервний процес пізнання й передачі знань про рідну землю і життя на ній, що

здійснюється від одного покоління до наступного». Особливої уваги заслуговує термін «краєзнавча освіта» та його трактування: «процес і результат цілеспрямованого формування особистості на основі засвоєння досвіду і традицій регіонально-соціумної культури» [12, с. 13-15].

Отже, історичне краєзнавство – це напрям історичної науки, який займається дослідженням історії, природи, культури, демографічних складових, пам'яток у межах визначеного регіону, міста чи села. А вже історико-краєзнавча робота є вихідною діяльністю щодо дослідження та вивчення історичного краєзнавства.

Другий основний компонент понятійного апарату нашого дослідження є «позашкільна освіта». Рішенням колегії Міністерства освіти України 25 грудня 1996 року було затверджено «Концепцію позашкільної освіти та виховання». За цим документом позашкільна освіта – «це процес безперервний, що не має фіксованих термінів завершення і послідовно переходить із однієї стадії у другу від створення умов, сприятливих для творчої діяльності дітей та підлітків, до забезпечення їх співробітництва у творчому процесі [11, с. 18].

Базовим сучасним джерелом для нас слугують чинні нормативно-правові акти, головним чином, Закони України. За основу пропонуємо визначення «позашкільної освіти» викладене у Законі України «Про позашкільну освіту» (2000 р.), яке трактується як «сукупність знань, умінь та навичок, що здобувають вихованці, учні і слухачі в закладах позашкільної освіти, інших суб'єктах освітньої діяльності за програмами позашкільної освіти» [6].

Чинний Закон України «Про освіту» (2017 р.) [5] визначає позашкільну освіту як один із основних «складників структури освіти» і дає найбільш широке визначення цього поняття - «розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та професійної діяльності» (стаття 14).

Натомість «Український педагогічний словник» трактує позашкільну освіту як форму роботи виключно з дорослими: «Позашкільна освіта – сукупність форм культурно-освітньої, загальноосвітньої та виховної роботи серед дорослого населення» [4, с. 263].

Дослідник туристсько-краєзнавчого руху в закладах позашкільної освіти М. Ю. Косило влучно описує головну особливість позашкільної освіти, яка «полягає в тому, що не дитина адаптується до існуючих освітніх та педагогічних умов, а останні створюються для дітей і проектується на їхню індивідуальність». Він зазначає, що позашкільна освіта – «це освіта творча, адже набуття знань – процес пошуковий, розвиваючий, в основі якого лежить спілкування, а на перший план виходить проблема стосунків» [7, с. 45].

Базуючись на змістовному аналізі практичних та теоретичних засад позашкільної освіти, О. В. Биковська дає визначення останній – «позашкільна освіта – це складова системи безперервної освіти, цілеспрямований процес і результат навчання, виховання, розвитку й соціалізації особистості у вільний час у позашкільних навчальних закладах та інших соціальних інституціях» [1, с. 11].

Сутність терміну «позашкільної освіта» у своїй науковій роботі розкриває Г. П. Пустовіт і трактує як модель «цілісного позашкільного освітньо-виховного простору, побудованого на гуманістичній парадигмі, де центром системи визначено дитину з її потребами, мотивами, бажаннями, інтересами, переконаннями, ідеями й ідеалами, самосвідомістю...» [14, с. 6].

Таким чином, позашкільна освіта є інноваційною площиною, характерною особливістю якої є варіативність програмної складової, просторова рухливість, необмеженість у часі, незалежність у виборі методик та технік навчання та виховання. Тому ми вважаємо, що абсолютно виправдано позашкільна освіта посідає вагоме місце в сучасній системі безперервної освіти.

Говорячи про досвід історико-краєзнавчої роботи в системі позашкільної освіти, окремо слід зупинитися на понятті «туристсько-краєзнавчої роботи», який основоположним базисом для історико-краєзнавчої діяльності дітей та педагогів.

Поняття «туристсько-краєзнавча робота» утверджується в науково-освітньому середовищі в 1960-70-х рр. і використовуються для визначення окремого напрямку позашкільної освіти. Тому в нормативних, законодавчих документах воно отримало комплексне змістове визначення та закономірне тлумачення через призму двох основних компонентів – туризм та краєзнавство.

У 80-х роках ХХ століття спостерігаємо значну активізацію туристсько-краєзнавчої роботи. Цьому сприяло розширення мережі закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку – Станцій юних туристів (СЮТур). Саме на ці структури були покладені функції щодо впровадження краєзнавчого пошуку в роботі з дітьми. Але об'єктивне ознайомлення з історичним минулим, незаангажовані дослідження суперечили ідеологічним дороговказам, означеним тоталітарним режимом.

Аналізуючи діяльність СЮТур, слід зазначити, що краєзнавча діяльність поступається туристсько-спортивній, і впроваджується в закладах позашкільної освіти виключно як допоміжний інструмент. Досить часто формами туристсько-краєзнавчої роботи називалися відпочинок і суспільно корисна діяльність. Такої позиції дотримувався радянський педагог О. Остапчук: «краєзнавство і туризм у сучасному їх розумінні – це фізичний розвиток, оздоровлення й пізнання оточуючої дійсності, формування цінних духовних якостей особистості» [13, с. 3].

Вже цілком інші акценти знаходимо у трактуванні М. Костриці такого симбіозу, що має безліч спільних характеристик: «краєзнавство в поєднанні з туризмом – це організована під керівництвом учителя багатогранна навчально-освітня, пошуково-дослідницька, суспільно-корисна діяльність учнів у процесі комплексного вивчення рідного краю» [8, с. 10].

У розумінні сучасних українських педагогів також прослідковується поєднання краєзнавства та туризму у процесі як дослідницької, так і виховної роботи з дітьми в системі позашкільної освіти. У цьому контексті не втрачає актуальності й термін «туристсько-краєзнавча робота», змістовою складовою якої є історико-краєзнавча робота.

Дослідник географічного краєзнавства М. Крачило так визначає поняття «туристсько-краєзнавчої роботи» - «взаємопов'язаний і комплексний розвиток туризму та краєзнавства становить сутність і зміст туристично-краєзнавчої роботи» [19, с. 5]. Науковець наголошує, що розвиток краєзнавства неможливий без активної форми сприйняття та вивчення свого оточення (екскурсії, туристські походи, подорожі рідним краєм).

Детально аналізуючи ці поняття, М. Ю. Косило робить висновок, що туристсько-краєзнавча робота в закладі позашкільної освіти це - «окремий напрям і форма позашкільної освіти; комплексний засіб навчання й виховання; профільне науково-методичне, організаційно-масове забезпечення навчально-виховного процесу у специфічних умовах екскурсійної та гурткової роботи, проведення походів, експедицій, різних масових заходів тощо». Педагог розводить два на перший погляд синонімічні поняття «туристсько-краєзнавча робота» та «туристсько-краєзнавча діяльність» і вважає доречним «застосовувати поняття «туристсько-краєзнавча робота» в контексті її використання освітніми закладами як форми, напряму, засобу навчально-виховної роботи, а поняття «туристсько-краєзнавча діяльність» – як процес і вияв дії, творчості, самодіяльності учнів із оволодіннями знаннями, уміннями, навичками» [7, с. 42-44].

Аналізуючи наведені визначення, виявлені в навчально-методичній та науковій літературі може констатувати, що туристсько-краєзнавча робота в системі позашкільної освіти та дефініція цього поняття характеризуються семантичною складністю й багатовекторністю трактувань.

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок. Всі наведені вище визначення та пояснення терміну «історико-краєзнавча робота», зважаючи на його багатогранність та глибину, зводяться до дескриптивного аналізу його окремих аспектів, ігноруючи засадничі особливості цього феномену саме в системі позашкільної освіти.

У цій розвідці ми проаналізували й описали понятійний аспект трактування педагогами та вченими термінів «історичне краєзнавство», «позашкільна освіта», «історико-краєзнавча робота» та «туристсько-краєзнавча робота». Дефініція «історико-краєзнавча робота» є похідною від

ширшого терміну «історичне краєзнавство» і визначає організовану та керовану педагогами діяльність дітей, спрямовану на систематичне вивчення, збереження та відтворення історичної спадщини рідного краю і є складовою туристсько-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти.

У свою чергу, пропонуємо визначення історико-краєзнавчої роботи в системі позашкільної освіти як універсального, комплексного засобу виховання та навчання вихованців у процесі активного пізнання й дослідження навколишнього світу певної території через призму історичного минулого.

У перспективі подальшими науковими розвідками стане визначення засадничого змісту поняття «експедиція», «екскурсія», «подорож», «похід», що є основними формами й засобами здійснення історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биковська, О. В. (2008). Теоретико-методологічні основи позашкільної освіти в Україні (автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01). Київ (Bykovskaia, O. V. (2008). Theoretical and methodological foundations of out-of-school education in Ukraine (DSc thesis abstract). Kyiv).
2. Верменич, Я. В. (2003). *Теоретико-методологічні проблеми історичної регіоналістики в Україні*. Київ: Інститут історії України (Vermenych, Ya. V. (2003). *Theoretical and methodological problems of historical regionalism in Ukraine*. Kyiv: Institute of History of Ukraine).
3. Голубко, В., Качараба, С., Середяк, А. (2005). *Історичне краєзнавство*. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка (Holubko, V., Kacharaba, S., Serediak, A. (2005). *Historical country-study*. Lviv: Publishing Center of LNU by Ivan Franko).
4. Гончаренко, С. У. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь (Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrainian Pedagogical Dictionary*. Kyiv: Lybid).
5. Закон України «Про освіту» (*Law of Ukraine "On education"*) (2005). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
6. Закон України «Про позашкільну освіту» (*Law of Ukraine "On out-of-school education"*) (2000). Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>
7. Косило, М. Ю. (2017). *Розвиток туристсько-краєзнавчої роботи у позашкільних навчальних закладах України (II половина XX – початок XXI століття)* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01). Івано-Франківськ (Kosylo, M. Yu. (2017). *Development of tourist and country-study work in out-of-school establishments of Ukraine (II half of the XX – beginning of the XXI century)* (PhD thesis). Ivano-Frankivsk).
8. Костриця, М. Ю. (1985). *Туристсько-краєзнавча робота в школі*. Київ: Радянська школа (Kostritsia, M. Yu. (1985). *Tourist and country-study work at school*. Kyiv: Soviet school).
9. Костриця, М. Ю. (1995). *Шкільна краєзнавчо-туристична робота*. Київ: Вища школа (Kostritsia, M. Yu. (1995). *School tourist and country-study work*. Kyiv: Higher school).
10. Крачило, М. П. (1994). *Краєзнавство і туризм*. Київ: Вища школа (Krachylo, M. P. (1994). *Country-study and tourism*. Kyiv: Higher school).
11. Міленін, В. М. (2013). *Інноваційна модель виховного простору сучасного позашкільного навчального закладу*. Київ (Milenin, V. M. (2013). *Innovative model of the educational space of a modern out-of-school educational establishment*. Kyiv).

12. Обозний, В. В. (2002). Краєзнавча освіта в системі професійної підготовки вчителя (автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04). Київ (Oboznyi, V. V. (2002). *Ethnographic studies in the system of vocational teacher training* (DSc thesis abstract). Kyiv).

13. Остапец, А. А. (2001). *Педагогика и психология туристско-краеведческой деятельности учащихся*. Москва: РМАТ (Ostapets, A. A. (2001). *Pedagogy and psychology of tourist and country-study activity of students*. Moscow: RMAT).

14. Пустовіт, Г. (2013). Позашкільна освіта та виховання в Україні у векторах сучасного розвитку. *Освіта та педагогічна наука*, 3, 5-10 (Pustovit, H. (2013). *Out-of-school education in Ukraine in the vectors of modern development*. *Education and Pedagogical Science*, 3, 5-10).

15. Серкіз, Я. (1995). *Історичне краєзнавство*. Львів: ЛОНМІО (Serkiz, Ya. (1995). *Historical country-study*. Lviv: LONMIO).

16. Тронько, П. Т. (1993). Родовід українського краєзнавства. *Краєзнавство*, 1, 3–7 (Tronko, P. T. (1993). *The genus of Ukrainian ethnography*. *Regional studies*, 1, 3-7).

РЕЗЮМЕ

Пархоменко Ирина. Теоретические основы историко-краеведческой работы в системе внешкольного образования.

В процессе исследования историко-краеведческой работы в системе внешкольного образования важную роль играет ее теоретическое осмысление и использование историко-педагогического опыта. В этом контексте важную роль играет анализ научных знаний в сфере историко-краеведческой работы, толкования его теоретического и практического значения. В статье подробно проанализированы теоретические основы историко-краеведческой работы в системе внешкольного образования конца XX – начала XXI века. Также определён понятийный аспект трактовки терминов «историческое краеведение», «внешкольное образование», «историко-краеведческая работа» и «туристско-краеведческая работа».

Ключевые слова: теоретические основы, внешкольное образование, система внешкольного образования, учреждения внешкольного образования, историко-краеведческая работа, историческое краеведение, туристско-краеведческая работа.

SUMMARY

Parkhomenko Iryna. Theoretical principles of historical and ethnographic work in out-of-school educational system.

The important role in the research process of historical and ethnographic work in the out-of-school educational system plays its theoretical understanding and the use of historical and pedagogical experience. According to this context the analysis of scientific knowledge of historical and ethnographic work, its theoretical and practical meaning is of great value.

Ascertaining the basic connotation is the first element of research, the scientific-theoretical background of which is historiographic analysis of certain research problem.

The aim of the article is research and analysis of different concepts concerning teachers' and scientists' points of view on such definitions as "historical regional study", "out-of-school education" in the pedagogical and historical sources.

The theoretical basis of historical and ethnographic work in the out-of-school education in the end of the XX and beginning of the XXI century is fully analyzed in the article. The connotation of "historical country-study", "out-of-school education", "historical and ethnographic work" and "tourist and ethnographic work".

The given recognition and explanation of the term “historical and ethnographic work” according to its versatility and deepness go to the descriptive analysis of some aspects ignoring the basic features of this phenomenon in pedagogy.

The definition “historical and ethnographic work” is a derivative from the wide term “historical ethnography” and means organized and controlled by teachers work with children aimed at exploring, saving and reproduction of historical heritage of native land and being a part of tourist and ethnography work in out-of-school establishments.

The author of the article proposes to define the historical and ethnographic work in the out-of-school system of education as universal, complex method of upbringing and education in the process of active cognition and researching the certain territory of treaties over time.

Key words: *theoretical principles, out-of-school education, out-of-school system, out-of-school establishments, historical and ethnographic work, historical country-study, tourist and ethnographic work.*

УДК 82-343:17.022.1:177.63:7.045

Лариса Рубан

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ORCID ID 0000-0001-5539-931X

DOI 10.24139/2312-5993/2018.02/044-052

ФЕНОМЕН ЦИКЛУ ДИТЯЧИХ КАЗОК СЕРГІЯ КОЗЛОВА

У статті розглянуто основний феномен циклу дитячих казок Сергія Козлова, в основі якого розкриття внутрішнього світу головних героїв та їх гуманістичного потенціалу. Для досягнення поставленої мети застосовувалися переважно теоретичні методи дослідження. Відзначено, що С. Козлов майстерно передає глибокі внутрішні переживання героїв своїх казок, розкриває їх взаємовідносини, що ґрунтуються на почуттях дружби, поваги, взаємодопомоги, піклування тощо. Герої казок С. Козлова сповнені оптимізму, радості, любові до життя, вони вміють фантазувати, мріяти і бачити прекрасне, навіть у звичайних речах. Підкреслено, що художня майстерність автора досягається шляхом використання епітетів, метафор, уособлень, алегорій, якими пронизані всі казки.

Ключові слова: *казка, гуманістичний потенціал, дружба, повага, взаємодопомога, епітет, метафора, уособлення, алегорія, внутрішні переживання.*

Постановка проблеми. З сивої давнини казка відіграє особливу роль у формуванні світогляду людини, оскільки допомагає їй сприймати інформацію про навколишній світ і є невід'ємною частиною її буття. З покоління в покоління казка передає мудрість, життєві цінності та досвід. За словами видатного науковця М. Лещенко: «Казковий світ магічно впливає на дитину, манить таємницями, чудесами, чародійством. Діти з радістю подорожують в уявному, нереальному світі, активно діють у ньому, творчо трансформують, перетворюють його. За допомогою казок